

Alexandru Roșca (1906-1996)

Alexandru Roșca s-a născut la 23 august 1906 în satul Călata. A făcut studiile universitare la Cluj-Napoca, unde, în 1930 și-a luat doctoratul în filosofie, specialitatea psihologie, cu o teză despre "măsura inteligenței și debilitatea mintală".

Din anul 1926, Alexandru Roșca și-a început cariera universitară. Fiind încă student în anul II a fost numit preparator la Institutul de Psihologie din Cluj-Napoca. A ocupat, apoi, pe rând, funcțiile de asistent și șef de lucrări. În 1946 a devenit conferențiar, iar în 1947, profesor titular. Din 1948 și până la pensionare, în 1976, a fost șef al Catedrei de Psihologie a Universității din Cluj-Napoca. În perioada 1965-1971 a avut și funcția de director al Institutului de Psihologie al Academiei Române (din București).

Ca om de știință, Alexandru Roșca s-a consacrat cu predilecție studierii condițiilor care favorizează activitatea de generalizare și abstractizare la copii, importanței odihnei active în învățământ, condițiilor mediului socio-cultural (rural-urban) care au influență asupra

rezultatelor la testele de inteligență și promovării metodei experimentale în psiho-logie. În ultimele decenii de viață s-a ocupat aproape exclusiv de problema creativității.

În 1971, în cadrul celui de-al XVII-lea Congres Internațional de Psihologie Aplicată, desfășurat la Liège, a organizat simpozionul "Detectarea și formarea aptitudinii științifice". La cel de-al XVI-lea Congres Internațional de Istorie a Științei (București, 1981) a participat la organizarea simpozionului "Creativitatea științifică și problemele progresului". În aceeași perioadă a scris două articole în *Dictionnaire Encyclopédique de Psychologie* (red. N. Sillamy, Paris, Bordas, 1980), despre creativitate și despre flexibilitate.

A primit titlurile de Profesor Emerit (1967) și Om de Știință Emerit (1969). Lucrarea sa *Tratat de Psihologie Experimentală* a fost distinsă cu Premiul de Stat (1964).

Ca recunoaștere a activității sale, Alexandru Roșca a fost numit:

- membru titular al Academiei Române;
- membru al Comitetului director al Asociației Internaționale de Psihologie Aplicată (1968-1978), iar după 1978, membru onorific pe viață;
- membru al Biroului Asociației de Psihologie Științifică de limbă franceză (1967-1976) și vicepreședinte (1970);
- membru asociat străin al Societății Franceze de Psihologie și vicepreședinte (1964-1965);
- vicepreședinte (1964-1965) și, din 1966 - 1990, președinte al Asociației Psihologilor din România.

Pentru activitatea științifică desfășurată pe plan internațional, Alexandru Roșca a fost menționat în *Who's Who in the World* (1972).

Alexandru Roșca s-a stins din viață la Cluj-Napoca, în anul 1996.

Principalele lucrări publicate

Delincventul minor (1932), Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj.

Psihologia intereselor (1938), *Revista de Psihologie*, 1, 33-42.

Valoarea autoevaluării (1940), *Revista de Psihologie*, 3, 33-40.

Motivele acțiunilor umane (1943), Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj.

Tehnica psihologiei experimentale și practice (1947), Editura Institutului de Psihologie al Universității din Cluj.

Uslovia sposobstvouioutchié abstraguirovaniou i obobtchenioui (1958), *Voprosy psikhologii*, 4, 89-96.

- Osoutchestvlenié aktivnovo otdykha pouteom tcheredovaniaea deiatelnost' dvoukh signalnykh sistem (1959), *Doklady Akademii Pedagogitsheskikh Nauk RSFSR*, 121-124.
- L'activité d'abstraction et de généralisation chez l'enfant (1961), *Enfance*, 193-200.
- Tratat de psihologie experimentală* (1963), Editura Academiei R.S.R., București.
- Le développement de la flexibilité de la pensée dans le processus d'enseignement (1964), *Revue roumaine des sciences sociales, Série de Psychologie*, 8, 119-130.
- Razvitié guibkost'i tvortcheskovo kharaktera mychlenia (1966), *Voprosy psikhologii*, 12, 26-31.
- Voies de détection et de formation des chercheurs physiciens (1968), *Revue roumaine de sciences sociales, Série de Psychologie*, 175-181.
- Test et expérience en psychologie (1968-1969), *Bull. de Psychol.*, 276, XXII, 788-791.
- Moyens de détection et de formation des aptitudes scientifiques (1969), *Studia Universitatis Babeş-Bolyai, Series Psychologia-Paedagogia*, 10, 13-23.
- La détection et la formation des chercheurs en mathématiques (1969), *Rev. Intern. Psychol. App.*, 18, 21-32.
- Metodologie și tehnici experimentale în psihologie* (1971), Editura Științifică, București.
- Conditions du processus d'enseignement qui peuvent favoriser le développement de la pensée indépendante et créatrice (1971). In: Colloque n° 14, "Psychologie du développement de l'enseignement et du progrès de l'instruction", *Actes, XVIIe Congrès Intern. de Psychol. Appliquée, Liège, 1971*, Bruxelles; Editest, 1207-1211.
- Tvortcheskoé mychlenié. Pouti evo opredeleniea i razvitiea (1971). In: Kollokvium, nr. 2, "Litchinost' outchonovo v istorii nauki", *XIII Mejdounarodnyi Congrès po istorii nauki*, Izd-vo "Nauka", Moskva.
- Creativitatea* (1972), Editura Enciclopedică, București.
- Die Förderung Wissenschaftlicher Fähigkeiten (1974). In: *Wissenschaft und Forschung* (Reihe: Wissenschaft und Gesellschaft, Band 3), Berlin, Akademie-Verlag.
- Psikhologuitcheskii determinism (1975) (împreună cu B. Zörgö), *Studia Psychologica*, 17, 3-7.
- La créativité du groupe est-elle un problème controversé? (1975), *Studia Psychologica*, 17, 110-115.
- A propos de certaines relations entre le développement de l'intelligence, la mobilité des processus nerveux et la créativité scientifique (1978), *Revue roumaine des sciences sociales, Série de Psychologie*, 22, 3-9.
- Creativitatea generală și specifică* (1981), Editura Academiei R.S.R., București.

Funcțiile sociale ale psihologiei și profesiunea de psiholog practicant

Alexandru Roșca

De la construirea psihologiei ca știință independentă – la început ca psihologie generală – s-a ajuns astăzi la aproximativ 30 de ramuri ale acestei științe, ca rezultat al diferențierii propriului său domeniu, sau din relațiile interdisciplinare ale psihologiei cu științe învecinate, cum sunt fiziologia, pedagogia, sociologia, medicina ș.a.

Valorificând cuceririle unor științe ca neurofiziologia, teoria informației, cibernetica ș.a., psihologia a făcut progrese importante în cunoașterea, explicarea și influențarea psihicului uman. Totodată rezultatele cercetărilor psihologice sunt valorificate de către pedagogie, ergonomie, medicină, lingvistică ș.a., fie în scop teoretic, fie aplicativ.

Prin ramurile sale aplicate (psihologia școlară, industrială, juridică, clinică etc.), psihologia a reușit să se impună ca o știință al cărui aport la perfecționarea vieții sociale este tot mai important și mai evident. Însăși dezvoltarea vertiginoasă a tehnicii și a științei face tot mai necesară cercetarea psihologică și aplicațiile psihologice, în primul rând pentru a contribui la dezvoltarea aptitudinilor și a capacităților creatoare ale omului în pas cu știința și tehnica, iar pe de altă parte, pentru a contribui la umanizarea tehnicii. Așa se explică dezvoltarea mare pe care au luat-o, inclusiv în țara noastră, cercetările asupra creativității științifice și tehnice, ca și cele de psihologie inginerească, al cărui obiectiv principal este adaptarea mașinilor și utilajelor la capacitățile umane.

Odată cu dezvoltarea ramurilor aplicative a apărut și **profesiunea de psiholog**, care este astăzi recunoscută în toate țările. În afară de activitatea sa în domeniul cercetării psihologul este solicitat și în domeniul practic aplicativ, ca psiholog practicant, în industrie (pentru selecția, orientarea, formarea și repartizarea personalului, pentru organizarea științifică a muncii, pentru adaptarea utilajelor la capacitățile omului etc.), în transporturile feroviare, rutiere și aeriene (mai ales pentru selecția personalului, în vederea prevenirii accidentelor datorate omului), ca psiholog școlar (mai ales pentru problemele orientării școlare și profesionale), în rețeaua sanitară (în primul rând în clinica psihiatrică și în anexele de

psihiatrie infantilă, unde colaborează strâns cu medicul în activitatea de diagnoză și psihoterapie). *Adeseori, munca psihologului se împletește strâns cu cea a pedagogului, a inginerului, a sociologului etc.* Ergonomia este un exemplu de disciplină complexă care implică colaborarea dintre psiholog, inginer, fiziolog (medic).

Specialiștii acestui domeniu (psihologia) nu sunt diferențiați în psihologi pentru cercetare și învățământ (cadre didactice), pe de o parte, și psihologi practicieni, pe de alta. Pregătirea lor este, în mod esențial, aceeași. Specializarea lor are loc în perioada de stagiu în producție și cu deosebire după absolvire, în condițiile activității la locul de muncă. Periodic se organizează diferite forme de perfecționare. Cea ce este esențial în activitatea psihologului practicant nu este, în primul rând, o sumă de reguli sau fapte specifice pe care le cunoaștem, ci metoda de abordare a problemelor, care este și trebuie să fie metoda științifică (Anastasi, 1964, p.6).

Psihologia a fost solicitată curând după constituirea ei ca știință independentă să răspundă la numeroasele probleme ridicate de practică. S-a afirmat pe drept cuvânt, că psihologia a fost solicitată de către practică mai curând, de la constituirea ei ca știință, decât a fost fizica, în perioada inițială a dezvoltării ei. Sub presiunea acestor solicitări s-a angajat uneori să rezolve atari probleme, înainte de a fi suficient de pregătită prin cercetări fundamentale prealabile. Într-o astfel de situație psihologii ar fi putut să refuze intervenția lor, dar ei poate au considerat că nu au dreptul sau nu au avut modestia să o facă, după cum observa psihologul belgian Richelle (1968). În anumite cazuri, și nu pe nedrept ei au considerat că știința nu poate progresa decât în contact cu aplicația. Astfel, testele psihologice fiind foarte solicitate pentru diferite examinări în scop practic, răspândirea lor a devansat uneori fundamentarea lor științifică, ceea ce a adus la numeroase critici. Acest fapt a determinat organizarea în diferite țări, inclusiv la noi, a unei comisii naționale pentru îndrumarea, supravegherea și controlul testelor psihologice destinate examinărilor cu scop practic, aplicativ.

Pentru a se asigura eficiența și competența corespunzătoare serviciilor psihologice în multe țări s-au elaborat "norme deontologice ale psihologiei". Asociația psihologilor din România a elaborat și a aprobat în 1976 "norme deontologice pentru psihologul practician", care prevăd, printre altele, că "psihologul nu se poate angaja mai mult decât îi permit cunoștințele, metodele și tehnicile de care dispune. El trebuie să recunoască limitele competenței sale și nu va oferi servicii și nici nu va utiliza tehnici care nu sunt în conformitate cu cerințele științifice și etice ale profesiei sale... În țara noastră psihologul trebuie să se considere în serviciul societății, contribuind prin profesia sa la creșterea eficienței în școală, industrie, clinică, transporturi și în alte domenii care necesită concursul psihologului practician".

În prezent, membrii asociațiilor naționale de psihologie sunt angajați, aproape în toate țările, mai bine de jumătate, în activități cu caracter aplicativ. De asemenea, și publicațiile de psihologie au mai frecvent un astfel de profil. Din materialele publicate, în ultima perioadă, în "Revista de psihologie" și în "Revue roumaine des sciences sociales", serie de Psychologie, circa 65% au caracter aplicativ.

Serviciile psihologiei sunt solicitate cu deosebire în acele sectoare ale activității productive care reprezintă pericole mai mari de avarii și accidente. În afară de contribuțiile psihologiei la reducerea accidentelor de circulație se urmărește și prevenirea accidentelor de muncă din marile întreprinderi industriale.

Complexitatea crescândă a proceselor tehnologice, viteza lor de desfășurare, controlul concomitent al unui număr tot mai mare de obiecte, cu parametrii lor, presupun prelucrarea unui volum sporit de informație relevantă, ceea ce înseamnă creșterea importanței factorului uman și a cerințelor față de om ca participant activ la procesul de conducere a producției. Aceste împrejurări au dus la apariția psihologiei ingineresti (ergonomie) al cărei scop este de a realiza un echilibru optim între solicitările omului la locul de muncă și posibilitățile lui fiziologice și psihice, de a găsi mijloacele cele mai adecvate de valorificare optimă a posibilităților omului și de adaptare a mașinii la capacitățile umane. La noi în țară, psihologia inginerescă, componentă principală a ergonomiei, a obținut succese importante în legătură cu proiectarea camerelor și tablourilor de comandă, cu stabilirea regimului optim de supraveghere a

dispozitivelor de pe panou sau pupitrul de comandă ș.a.m.d. Dat fiind că randamentul unei persoane la locul de muncă depinde nu numai de aptitudinile sale individuale, ci și de relația cu colectivul, de caracteristicile grupului, de climatul psihologic al colectivului etc., și aceste aspecte, care sunt în primul rând de resortul psihologiei sociale și organizaționale, au început să fie tot mai mult în atenția cercetătorilor.

În prezent în centrul atenției specialiștilor din domeniul psihologiei ingineresti stă sarcina de a proiecta activitatea omului în sistem și pe această bază să se determine cerințele față de echipamentul tehnic, astfel încât să se asigure manifestarea la maximum a capacităților creatoare ale omului, ca subiect al muncii.

În cea ce privește aplicațiile psihologiei la învățământ, pe lângă preocuparea de realizare a orientării școlare și profesionale, în raport cu aptitudinile elevilor și cu cerințele economiei, o importanță tot mai mare se acordă în țara noastră elaborării premiselor și procedurilor psihologice de formare și educare a gândirii independente și creatoare și a spiritului de investigare științifică la elevi și studenți.

Unele cercetări de psihologie pedagogică au abordat formarea conduitei morale, considerată ca rezultat al combinării comportamentelor intelectuale, afective și voliționale și stabilizată în obișnuințe și deprinderi, formate prin exerciții în cadrul raporturilor de natură socială favorabile.

Alte cercetări au fost consacrate problemelor psihologice ale învățământului special al deficienților senzoriali și mintali. Aceste cercetări propun procedee psihologice menite să contribuie la ridicarea eficienței învățământului special.

Unii psihologi de seamă (Ananiev, 1969; Piaget, 1966 ș.a.) subliniază că *situarea problemei omului în centrul întregii științe contemporane* este strâns legată de relațiile principale noi dintre științele despre natură și societate pentru că tocmai în om se unesc natura și istoria prin nenumărate legături și interrelații.

Prin apariția unor discipline de graniță a devenit posibilă unirea unui șir întreg de domenii ale științei, înainte foarte îndepărtate unele de altele, domenii ale științelor naturii și istoriei, ale științelor umane și tehnice, ale medicinei și pedagogiei.

Constituirea problemei omului în calitatea de problemă generală a științei

contemporane modifică în mod profund poziția psihologiei în sistemul științelor contemporane, psihologia devenind instrumentul legăturii dintre toate domeniile cunoașterii omului, de unificare a diferitelor ramuri ale științelor naturii și societății.

Bibliografie

Ananiev, B. G. (1969). *Celovek kak predmet poznanja*. Leningrad: Izdatelstvo LGU.

Anastasi, A. (1964). *Fields of applied psychology*. New York: McGraw-Hill.

Piaget, J. (1965). *Psihologia inteligenței*. București: Editura științifică.

Richelle, M. (1968). *Pourquoi les psychologues?* Bruxelles: C. Dessart.